

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Գ Ի Բ

ԳԵՐ. Տ. ԿԻՒԲԵՂ Ծ. ՎՐԳ.Ի

Տարեդյա Ապրիլ 10-ին Ամենայն Հայոց Հայրապետի ընտրութեան առթիւ Ս. Էջմիածնի մէջ գումարուած Ղզալին-Եկեղեցական ժողովին մասնակցելու համար Միաբանութեան կողմէ պատշաճաւոր ընտրուած Ա. Արտուրյա Լուսարարապետ Գեր. Տ. Կիւբեղ Ծ. Վրգ. Ի.

Իւրաքանչեւ Ամենագոյն Սրբազան Պատրիարք Հօր ներկայացուցած է իր նամբորդութեան նկարագրութիւնը եւ Մայր Հայրենիքէն ու

Մայր Աթոռէն իր կրած սպաւորութիւնները պակեցեցնող

ընդառնակ տեղեկագիր մը, զոր շահեկան կը համար

րինք մաս առ մաս հրատարակել «Սիոն»-ի ներկայ

եւ յաջորդ համաժողովուն մէջ:

Ամենապատիւ

Տ. Մեսրոպ Ա. Արքեպս. Նշանեան,

Բարեխնամ Պատրիարք Առաք. Ա. Աթոռոյ,

եւ Նախագահ Պատ. Տնօրէն ժողովոյ,

Ի Ս. ԱԹՈՐ

Ամենապատիւ Ա. Պատրիարք Հայր,

Ձեր Ամենապատուութեան հրամանով, տարեդյա Ապրիլ ամսու 7-ին, Երկուշաբթի օր, մեկնեցայ Երուսաղէմէն դէպի Սուրբ Էջմիածին՝ մասնակցելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի ընտրութեան, իրրեւ պատգամաւոր Ս. Աթոռոյ Պատ. Միաբանութեան:

Անցնելով ինքնաշարժով Անդր-Յորդանանէն, Իրաքէն եւ Իրանէն, Ապրիլ 13-ին՝ Կիրակի, Երեկոյեան ժամը 4-ին հասայ ռուսական Զուլֆա կայանը՝ Արաքսի ափին վրայ, եւ յաջորդ օրը առաւօտեան ժամը 8-ին, Երկաթուղային գնացքով, Զուլֆայէն մեկնելով, հասայ Երեւան Երեկոյեան ժամը 4-ին եւ առաջնորդուեցայ Ինդուրիստ պանդոկը՝ ուր կը գտնուէր Կիլիկիոյ Կաթ. Աթոռի պատգամաւոր Գեր. Տ. Խաչ Սրբ. Աջապահեան: Նոյն եւ յաջորդ օրերուն տեսակցութիւն ունեցայ մի քանի պատգամաւորներու հետ, եւ տեղեկացայ Ազգային-Եկեղեցական ժողովներու արդիւնքի մասին, ինչ որ մանրամասնութեամբ նկարագրուած ու պարզուած է Ամենապատիւ Տեղակալ Սրբազանի ձեռքով պատրաստուած եւ իմ կողմէ Ձեր Ամենապատուութեան ղրկուած Ա. Բ. եւ Գ. Նիստերու արձանագրութեանց պատճեններու, Գերագոյն

Հոգևոր Խորհուրդի (1932-40) Գործունէութեան Զեկուցման, Մանդատային Յանձնաժողովի Զեկուցման եւ Ազգային-Եկեղեցական ժողովի Յայտարարութեան մէջ:

Ձեր Ամենապատուութիւնը հրահանգած էր ինձ որ անմիջապէս հեռագրեմ ընտրութեան արդիւնքը. այդ կարելի չեղաւ, որովհետեւ Երկու օրեր վերջ միայն հնարաւոր եղաւ Ս. Էջմիածին Երթալս: Այդ Երկու օրերուն, ստացած ըլլալով Երեւանի մէջ մնալու եւ Վաղարշապատ Երթալու արտօնագրերը, Ապրիլ 17-ին, Հինգշաբթի օր, Գեր. Տ. Խաչ Սրբազանի հետ ինքնաշարժով գացի Ս. Էջմիածին եւ ներկայացայ Ամենապատիւ Տեղակալ Սրբազանին, Ծաղկեայ Դահլիճին մէջ, եւ յայտնեցի Ձեր Ամենապատուութեան եւ Պատ. Միաբանութեան սիրոյ ողջոյններն ու բարեմաղթութիւնները, Մայր Աթոռի, Մայր Հայրենիքի եւ անոր Կառավարութեան եւ Հայ Ժողովուրդի համար: Նորին Ամենապատուութիւնը շատ ջերմ եւ սիրալիր խօսքերով պատասխանեց, յայտնելով իր տաժած փոխադարձ յարգանքն ու սէրը Ձերդ Ամենապատուութեան, Պատ. Միաբանութեան եւ Պաշտօնին Հայ Հասարա-

կուլթեան նկատմամբ. միաժամանակ մասնաւոր զնահատանքով արտայայտուեցաւ այն բացառիկ օժանդակութեան համար զոր երուսաղէմի Ս. Աթոռը մատուցած էր Մայր Աթոռին՝ երկու Հանգուցեալ Երջանկայիշատակ Կաթողիկոսներու օրով, եւ անկէ վերջ մինչեւ այսօր: Նորին Ամենապատուութեան ջերմ փափաքն էր որ այդ օժանդակութիւնն ու սերտ գործակցութիւնը շարունակուի աւելի արդիւնաւոր կերպով յետ այսու մանաւանդ: Հեռագրի համար յայտնեց թէ ինք արդէն ըրած էր՝ թէ՛ Ձեր Ամենապատուութեան եւ թէ՛ միւս բոլոր թեմերուն, եւ աւելորդ էր կրկնել իմ կողմէ: Այս տեսակցութենէն յետոյ Վեհարանէն իջնելով առաջնորդուեցայ Մայր Տաճար, եւ հոն իջման Սեղանին առջեւ, ծնրադիր աղօթեցի Ձեր Ամենապատուութեան եւ Պատ. Միաբանութեան արեւշատութեան եւ երջանկութեան համար: Բացի Ամենապատիւ Տեղակալ Սրբազանէն, Էջմիածնի մէջ կը գտնուէին Գեր. Տ. Արսէն Արքեպիսկոպոս Ղլտոնեան, Գեր. Տ. Յովհաննէս Ծ. Վրդ. Հիւսեան եւ Հոգ. Տ. Մատթէոս Վրդ. Աճէմեան, մի քանի քահանայ հայրեր եւ դպիրներ: Լուսարարապետն էր Գեր. Տ. Արսէն Սրբազանը, Ժամօրհնողը եւ Խոստովանահայրը՝ Գեր. Տ. Հիւսեան Վրդ.: Հոգ. Տ. Մատթէոս Վրդ. պաշտամունքներու եւ խորհրդակատարութեանց ժամանակ ընդհանուր կարգապահութեան հսկիչի պաշտօն ունէր:

Նոյն օրը երեկոյեան դէմ Գեր. Տ. Խաչ Սրբազանի եւ երկու վարդապետ հայրերու հետ այցելեցինք Ս. Գայիանէի վանքն ու եկեղեցին: Հոն՝ զաւթին մէջ, ցոյց տուին Երջանկայիշատակ Տ. Տ. Խորէն Կաթողիկոսի գերեզմանը, որուն առջեւ ծնրադիր մատուցինք մեր սրտաբուխ աղօթքները իր հոգւոյ հանգստեան եւ յիշատակին համար: Եկեղեցւոյ հիւսիսային պատի ետեւի նրբանցքին մէջ կը գտնուէր Հանգ. Գեր. Տ. Շահէ Սրբազանի գերեզմանը, հոն ալ արտասանեցինք մեր աղօթքները: Վերադառնալով Վեհարան, Գեր. Տ. Արսէն Սրբազանի եւ Հայր Հիւսեանի ընկերակցութեամբ այցելեցինք Զուարթնոց Տաճարի աւերակները եւ առընթեր Թանգարանը, ուր դասաւորուած էին Զուարթնոցի աւերակներէն կարեւոր մասեր եւ ժա-

մանակակից տաճարներու բեկորներ, եւ այլ թանկարժէք հնութիւններ: Այն տեղէն Գեր. Տ. Տ. Արսէն եւ Խաչ Սրբազանները ինքնաշարժով մեկնեցան Երեւան, իսկ եւ Հայր Հիւսեանի հետ քալելով վերադարձայ Ս. Էջմիածին, ճանապարհին այցելելով Ս. Հռիփսիմէի եւ Շողակաթի եկեղեցիները: Երկուքն ալ, ինչպէս Ս. Գայիանէ, կառավարութեան խնամքի եւ պահպանութեան տակ էին, եւ պիտի մնային այդպէս մինչեւ որ, ըստ մեր առած տեղեկութեանց, կարելի ըլլար վերահաստատել այդ սուրբ վայրերու վանահայրութիւնները եւ եկեղեցական պաշտամունքները: Մինչեւ Շարթի երեկոյ մնացի Ս. Էջմիածին եւ մասնակցեցայ առաւօտեան եւ երեկոյեան պաշտամունքներուն: Օգտուելով առիթէն քանիցս տեսակցութիւններ ունեցայ Ամեն. Տեղակալ Սրբազանին հետ: Մանրամասն կերպով տեղեկութիւններ տուի Ս. Աթոռոյ եւ անոր ընդհանուր գործունէութեան մասին՝ զանազան մարզերու մէջ — Ս. Տեղեաց, Ժառանգաւորաց Վարժարանի եւ Ընծայարանի, եւ այլ համայնքային եւ կրթական գործունէութեանց մասին: Ներկայացուցի Պատ. Միաբանութեան բոլոր անդամները եւ իւրաքանչիւրի աշխատանքները: Նորին Ամենապատուութիւնը խանդավառ գոհունակութեամբ լսեց Ս. Աթոռոյ ձեռք բերած զանազան յաջողութիւններն ու ընդհանուր յառաջդիմութիւնը, եւ փափաքեցաւ որ ասկէ վերջ տարեկան ընդհանուր տեղեկատուութեամբ Մայր Աթոռը տեղեակ պահուի ոչ միայն Ս. Աթոռոյ ներքին կեանքի եւ գործունէութեան մասին, այլ եւ սփիւռքի թեմերու, հոգեւոր, ազգային, կրթական գործունէութեանց եւ օտար եկեղեցիներու մէջ պատահած կարեւոր կրօնական եւ եկեղեցական նորութեանց մասին: Նորին Ամենապատուութիւնը յայտնեց թէ՛ յառաջիկային պիտի ձեռնարկէ նոր աշխատանքներու, նոր ձեռնադրութիւններով ոչ միայն Մայր Աթոռոյ միաբանական կեանքը վերակազմելու նպատակով, այլ եւ վերաբանալ տալու Հայաստանի այն եկեղեցիներն ու վանքերը, որոնք փակ մնացած էին վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին, հոգեւոր պաշտօնէից չգոյութեան պատճառաւ: Վերակազմութեան եւ վերահաստատութեան այս դժուարին աշխատանքներու մէջ մեծ

յոյսեր ունէր ի մասնաւորի երուսաղէմի Ս. Սթոքէն: Առաջին պատեհութեամբ խոստացաւ գրել Ջեր Ամենապատուութեան: Մայր Սթոքի տնտեսական վիճակի մասին խօսելով: յայտնեց թէ՛ առօրեայ ընթացիկ եւ սովորական ծախուց համար նեղութիւն չունէին ընդհանրապէս: Ուխտաւորներու բարեպաշտական նուէրները, խորհրդակատարութեանց առթիւ տրուած նուէրները, մոմի եւ այլ արդիւնքները կը գոցէին այդ ծախքերը, իսկ բացառիկ ծախուց համար, ինչպէս միշտ, այժմ եւս կախում ունէին արտասահմանի կտակներէն եւ զանազան նուիրատուութիւններէն: Նորին Ամենապատուութիւնը շատ լաւատես էր եւ յուսալից իր ծրագիրներու նկատմամբ եւ երախտագիտութեամբ կը խօսէր Հայաստանի եւ խորհրդային Կեդրոնական Կառավարութեան զանազան առիթներով ցոյց տուած բարեացակամութեան մասին: Այդ բարեացակամութեան շնորհիւ կը յուսար իրագործել, մօտ ապագայի մէջ, իր բոլոր առաջադրութիւնները, եթէ արտասահմանի թեմերու հոգեւոր պետերը փութացնէին իրենց կողմէ սպասուած նիւթական եւ այլ նպաստները, միեւնոյն ժամանակ դիւրութիւններ ստեղծելով որ Մայր Սթոքոյ արտասահմանի միաբան եպիսկոպոսները վերադառնան Ս. Էջմիածին, իրենց հետ տանելով պատրաստուած ու փորձառու եկեղեցականներ, օժանդակելու ընդհանուր աշխատութեանց: Սթոքի փոխադրութեան շուրջ, զարմանքով կրկնեց եղած առաջարկութիւնները, որոնք, իր բացատրութեամբ, անտես կ'առնէին Հայութեան երկուք ու կէս միլիոնէ աւելի հսկայ զանգուածը, եւ մեծագոյն աղէտը կը հրաւիրէին Հայաստանեայց եկեղեցւոյ միասնականութեան եւ նոյնիսկ գոյութեան դէմ:

Շաբաթ երեկոյին Նորին Ամենապատուութեան հետ վերադարձայ Երեւան եւ առաւօտուն՝ Կիրակի, 20 Ապրիլ, Ս. Պատարագ մատուցի Մայր Տաճարի Աւագ Սեղանին վրայ, նոյնպէս եւ յաջորդ Կիրակին՝ Ապրիլ 27ին: Երկու պատարագներուն ալ ներկայ էր երկսեռ հաւատացեալներու խումբ բազմութիւն մը, որոնցմէ, իւրաքանչիւր անգամին, 200 հոգիէն աւելի Ս. Հաղորդութիւն առին. իսկ աջակողմեան դասի մկրտութեան աւագանին մէջ երկու

անգամին ալ ականատես եղայ բազմաթիւ երեխաներու մկրտութեան: Հոգեկան հրոնւանքով տեղեկացայ թէ ոչ միայն Ս. Էջմիածնի եւ Երեւանի մէջ, այլ եւ միւս եկեղեցիներու մէջ, ուր որ պաշտամունք կը կատարուէր, Հայ Ժողովուրդի անսասան ու ջերմ հաւատքի եւ հաւատարմութեան նոյն պատկերը կը տեսնուէր ամէն ատեն, կիրակիներուն եւ տօն օրերուն: Երեւանի մէջ այցելեցի Ս. Սարգիս, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Ս. Զօրավար եկեղեցիները. առաջինին մէջ պաշտամունքները շատ կանոնաւոր էին: Եկեղեցին ունէր երկու ծխատէր քահանաներ եւ Կանանց Հոգաբարձական Մարմին մը՝ որ քահանաներու հետ միասին կ'աշխատէր եկեղեցւոյ բարեգործութեան եւ պաշտամունքներու կանոնաւորութեան համար: Միխիթարական էր նաեւ այն յայտնի իրականութիւնը թէ՛ Կառավարութիւնը յատուկ խնամքով եւ նոյնիսկ նախանշախնդրութեամբ կը պահպանէր պատմական բոլոր վանքերն ու եկեղեցիները, անոնց հետ կապուած յուշարձանները, սրբազան անօթներն ու պատկերները: Ս. Էջմիածնի Տաճարին մէջ այցելեցի Գանձատան ծախակողմեան դասի մեծ սրահը որուն մուտքը ազատ էր ժողովուրդի առջեւ: Հոն կարգաւ զետեղուած էին Ս. Միլոտնի կաթսան, Ս. Լուսաւորչի Աջը, Ս. Գեղարդը, Նոյեան Տապանի մասունքը եւ բազմաթիւ ուրիշ մասունքներ եւ անօթներ: Յուշադրուած էին զեղեցիկ ասեղնագործ եւ զոհարագարդ թագեր, սաղաւարտներ, գաւազաններ, շուրջառներ, եմիփորոններ. իսկ պահարաններու եւ սնտուկներու մէջ կային բազմաթիւ ուրիշ շուրջառներ, եկեղեցական զգեստներ, անօթներ, սպասներ, եւն:

(Շաբաթ-Էջմիածին)

